

Freden skal feires

- først i Finnmark

Opplyst
8/5-93
(8/5)

103668

– Det var en utrolig følelse da tyske fangevoktere åpnet celledøren min på Akershus 8. mai 1945. Jeg var fri.

THORLEIF ANDREASSEN

Dette sier Dag Berggrav, formann i den regjeringsoppnevnte komiteen som forbereder 50-års jubileet for frigjøringen 8. mai 1995 (Frigjøringskomiteen). Hovedopplegget for jubileumsfeiringen som finner sted 6., 7., og 8. mai, er i hovedtrekkene allerede klart. Det skal ha en tredobbel funksjon: Å feire gledens over gjenvunnet frihet og fred. Å minnes de falne. Å gi informasjon til ungdom og nye slekter.

Selv er den tidligere departementsråden, nåværende konstituert rådgiver ved statsministerens kontor, en av de mange, mange som aldri glemmer fredsvåren 1945. De skjensler som vårt folk og land ble utsatt for da nazi-Tyskland i april 1940 rykket inn og okkuperte landet, var endelig over. Vi var blitt kvitt åket! Erklæringen om tyskernes kapitulasjon kom riktignok sent 7. mai. Men det var den 8. mai som ble innledningen til århundrets folkfest, en sann eksplosjon av ufattelig lettelse og overgiven glede.

19-årig fange

Dag Berggrav har følt fangenskap på kroppen. Og han har opplevd frihet i fred. Ungguttet kom i kontakt med Milorg etter artium i 1944 og også en del oppdrag i forbindelse med at hans far, biskop Eivind

Berggrav, var internert på sin hytte i Asker, et sted han rømte fra på slutten av krigen for å unngå å bli Quislings gissel i sluttoppkjøret.

19-åringen ble tatt, utsatt for harde forhør på Victoria Terrasse og plassert i enecelle på Akershus de siste fem måneder av krigen.

– Hvorfor ble De tatt av Gestapo?

– En angiver var satt på meg. Jeg ble beskyldt for ting jeg ikke hadde gjort, nemlig at jeg hadde kontakt med nordmenn som hadde foretatt likvidering av personer i det nazistiske statspoliti.

– Når fikk De i fangenskapet vite at De snart kunne bli fri?

– Vi fanger var relativt godt informert om de alliertes fremrykning. De siste tre ukene i fangenskap var vi klar over at det bare var et tidsspørsmål før det ble fred. Men usikkerheten og spenningen om hva som ville skje med oss fanger, var likevel stor. Derfor var det en fantastisk følelse å kunne løpe ut av festningsområdet og opp Karl Johan-som fri.

Jubileumskomiteen har lagt opp til å markere 50-års jubileet allerede 23./24. oktober 1994. Det skjer for å feire frigjøringen av Finnmark og Nord-Troms. I den forbindelse vil det bli avduket et krigsmødremonument i Finnmark.

Komiteen foreslår at selve jubileet innledes 6. mai 1995, nemlig med avduking av Forsvarsmonumentet på Småskjærene ved Oscarsborg festning. – Vi håper at det blir deltagelse fra Kongehuset ved alle hovedarrangementene.

Søndag 7. mai blir det festgudstjeneste i alle landets kirker med påfølgende bekransninger av lokale minnesmerker.

Det er lagt opp til et arrangement i Trondheim for å ære kvinners innsats under krigen, og dessuten planlegges et arrangement på Vestlandet. På Lillehammer blir det samme kveld en markering til minne om kapitulasjonserklæringen.

Takk til allierte

Et hovedarrangement denne dagen blir avdukingen av Frihetsmonumentet i Narvik. Frihetsmonumentet skal representere den takknemlighet nordmenn kjenner for at vi i 1945 vant vår frihet og selvstendighet tilbake, og den representerer en takk til våre allierte, alle gode nordmenn og ute som gjennom sin innsats gav oss vår frihet. Det vil bli utlyst en åpen offentlig konkurranse om hvem som skal lage monumentet, forteller Berggrav.

Stilhet

8. mai blir det bekransninger av sentrale og lokale minnesmerker, flåtebesøk og parader. Komiteen foreslår at dagen markeres med to minutters stilhet over hele landet fra kl. 12.00.

– Vi har også lagt opp til en festforestilling i Oslo Spektrum, en forestilling som vil bli overført i NRK. Jeg håper det blir plass til flest mulig krigsveteraner. Videre ønsker vi en mottagelse på Akershus Slott, et minnemøte i Stortinget og en militær parade i Oslo

sentrum. – Hvilke opplegg har man for de unge, Berggrav?

– Det er viktig å oppfordre ungdommen til å lese litteratur og bøker fra okkupasjonsårene slik at de får et innblikk i hvordan forholdene virkelig var. En av de bøkene som er særlig spennende og gir et representativt bilde av det illegale arbeide, er «Rapport fra nr. 24» av Gunnar Sønsteby. Vi foreslår at det utarbeides en bibliografi med oversikt over tilgjengelig krigslitteratur til skolebruk, og vi foreslår utgitt et eget skrift «Fritt Norge», til distribusjon på skolene.

Det er etablert kontakt med NRK, som også arbeider med egne program i forbindelse med jubileet, sier komiteeformannen. Han opplyser at det vil bli utgitt jubileumsfrimerker og minnymynt.

Møte med veteraner

I tillegg til hovedarrangementene, blir det en rekke fortløpende markeringer av enkelthendelser rundt om i landet. Forsvarsjefen har opprettet en egen prosjektgruppe som forbereder Forsvarets markeringer og Forsvarets deltagelse under fredsjubileet. I hvert fylke er det et samarbeide mellom sivile og militære myndigheter om lokale arrangementer.

– Har det vært kontroverser i Frigjøringskomiteen siden den begynte sitt arbeide i desember 1991?

– Nei, det har vært imot hele tiden vært et fantastisk hyggelig samarbeide. For meg personlig har det vært en stor opplevelse å få møte representantene for krigsveteran-organisasjonene, sier Dag Berggrav.

Monumentet ved Oscarsborg

Frigjøringskomiteen stiller seg uforstående til protestene mot et forsvarsmonument utenfor Oscarsborg festning.

THORLEIF ANDREASSEN

Fra enkelte hold er det blitt fremholdt at et 32 meter høyt monument på Småskjærene er en miljøtrussel mot fjorden. – Jeg mener at monumentet vil passe naturlig inn i omgivelsene, og jeg kan vanskelig forstå slike argumenter. Komiteen har allerede fremmet forslag til Regjeringen om reising av et forsvarsmonument ved Oscarsborg. Monumentet faller godt inn i omgivelsene og skal være et uttrykk for forsvarsvilje og for-

svarsevne, sier Dag Berggrav og fortsetter:

– Vi har lagt stor vekt på den betydning Oscarsborg fikk 9. april 1940 ved at fienden ble stoppet slik at Kongen og Regjeringen fikk muligheter til å føre kampen videre utenfor hovedstaden.

Offentlig regi

I sitt arbeide med denne saken har komiteen lagt vekt på at monumentet knyttes til de museale tiltak på Oscarsborg festning. Man foreslår at det opprettes et informasjonssenter hvor bl.a. en miniatyr av monumentet innpasses. Prosjektet ble opprinnelig fremmet av Institutt for Forsvarsopplysning, en privat organisasjon som arbeider for tilslutning til forsvarstanken.

Komiteen mente på sin side at det ville være riktig at et slikt monument reises i offentlig regi, og anbefalte derfor Regjeringen at planene skulle realiseres av komiteen på Regjeringens vegne i forbindelse med jubileet. Alle utgifter dekkes av overskuddet fra en minnymynt som planlegges utgitt.

– Før vi fremmet vårt forslag, drøftet vi det inngående med ordføreren og kultursjefen i Frogn. Begge var meget positive. Deres respons var avgjørende for at vi fremmet forslaget som ble forelagt alle krigsveteranorganisasjoner og andre organisasjoner tilknyttet jubileet før Regjeringen traff sin avgjørelse. To sakkynndige fra Norsk Billedhoggerforening skal være med og godkjenne billedhugger Nils Aas en-

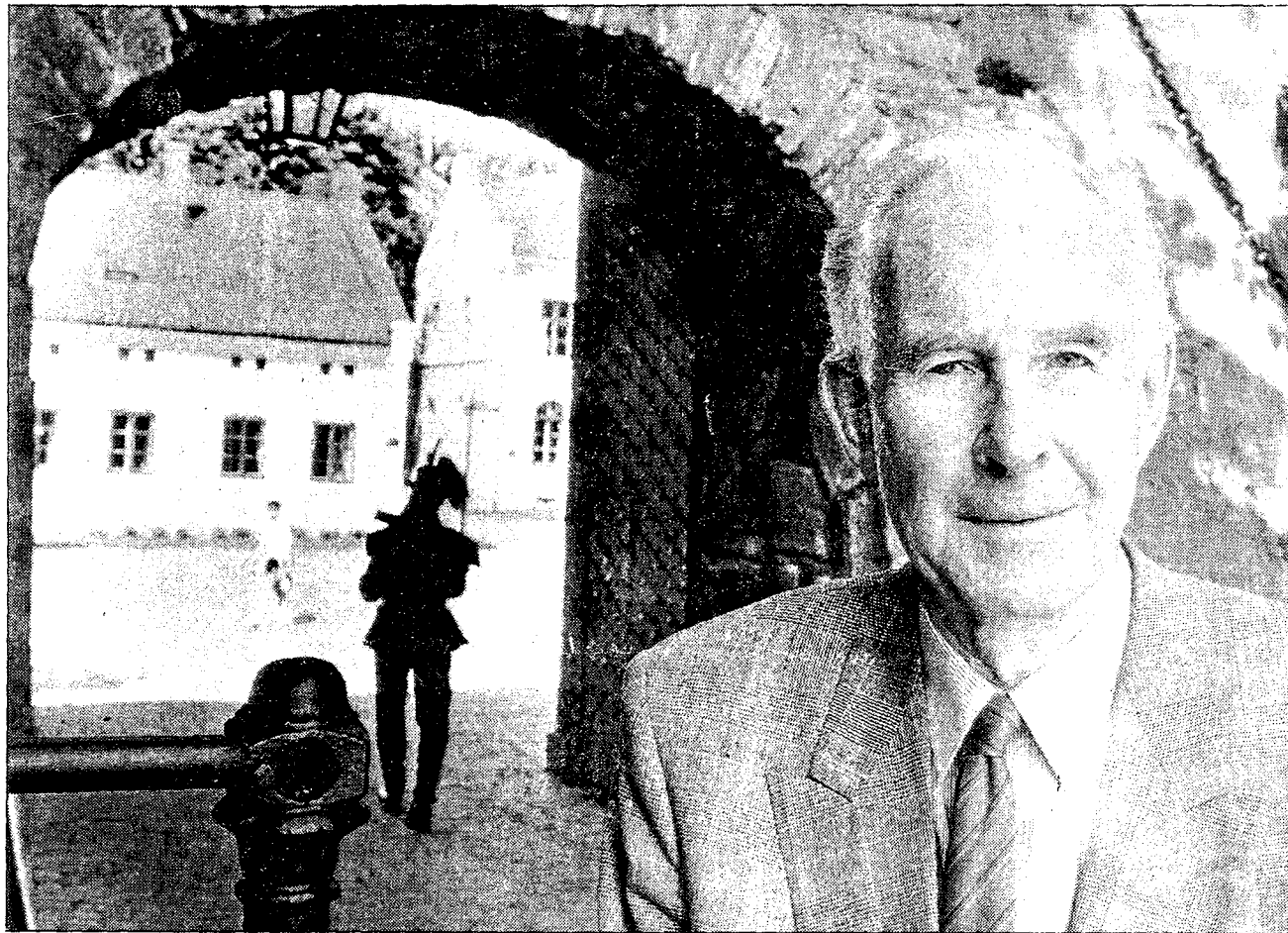
delige utforming av monumentet.

Opplyst

Berggrav sier at monumentet vil bli opplyst når det er mørkt, og at Forsvarsmonumentet etter komiteens mening vil bli et verdig minne over norsk forsvarsvilje.

– Det vil gjøre all båttrafikk oppmerksom på at man passerer Oscarsborg. Man vil sørge for at nødvendig informasjonsmateriale blir utarbeidet og gjort tilgjengelig for turister.

Efter vår oppfatning vil Forsvarsmonumentet bli av betydelig kunstnerisk verdi for Oscarsborg-distriktet, og vil ved innseilingen til hovedstaden gi en verdig påminnelse om en av de viktigste hendelser i Norges historie.

FRIGJØRINGSKOMITEEN: Dag Berggrav leder komitéen som forbereder feiringen av fredsjubiléet 8. mai 1995. Opplegget er i hovedsak klart.

Foto: JOHN MYHRE